

ІСТОРІЯ

УДК 904:27-523.42(477.83-22):008(477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-1>

Андрій ПАВЛИШИН,
orcid.org/0000-0002-7127-2340
доктор філософії у галузі історії,
асистент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) *andrii.m.pavlyshyn@lpnu.ua*

ДЕРЕВ'ЯНА ЦЕРКВА СВ. ТРИЦІ У ПОТЕЛИЧІ: УНІКАЛЬНА ВТРАЧЕНА ПАМ'ЯТКА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена дослідженню історії пам'ятки української архітектури і мистецтва – дерев'яної церкви св. Трійці у Потеличі на Львівщині. Дослідження є спробою систематизувати матеріали до історії храму та ввести до наукового обігу нове історичне джерело XVIII ст., що збагачує джерельну базу пам'ятки, а також історію локальної спільноти. У статті відтворено хронологію існування церкви св. Трійці від 80-х рр. XVI ст. до її ліквідації у 1937 р. Храм постав близько 1580 р., а на початку XVII ст. його прикрасили стінописом, що пов'язаний з процесами конфесіоналізації у середовищі місцевої громади в ранньомодерний період. На початку 80-тих років XVII ст. ансамбль розписів доповнив іконостас, авторства видатного художника доби бароко Івана Рутковича (р. н. невід. – квітень 1703), внаслідок чого сформувався унікальний архітектурно-художній комплекс. Упродовж XVII ст. церква кілька разів змінював конфесійну приналежність, доки у другій половині цього ж століття остаточно не увійшла у структури Київської унійної митрополії. Впродовж XVIII ст. ризниця храму збагатилася літургічним начинням, шатами і книгами, про що свідчать візитаційні описи. З 1777 р. до 1837 р. церкву св. Трійці використовувала для богослужбових потреб місцева римо-католицька громада, котра провела ремонт, внаслідок чого було змінено первісну архітектуру храму і пошкоджено стінопис. Після повернення греко-католицькій громаді храм діяв як церква до 1937 р., коли був розібраний з дозволу влади через аварійний стан. Окремі елементи інтер'єру дерев'яної церкви перенесли до нового храму св. Трійці, збудованого за проектом Олександра Пежанського (1892–1972), а частина потрапила до збірки Національного музею у Львові. У статті також зібрано інформацію про священників церкви впродовж XVI–XX ст., зокрема важливого релігійного і культурного діяча – о. Михайла Дороцького (1881–1953).

Ключові слова: *дерев'яні церкви, історія церкви, візитації, сакральний стінопис, Потелич.*

Andrii PAVLYSHYN,
orcid.org/0000-0002-7127-2340
PhD in History,
Assistant at the Department of History, Museology and Cultural Heritage
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) *andrii.m.pavlyshyn@lpnu.ua*

THE WOODEN HOLY TRINITY CHURCH IN POTELYCH: A UNIQUE LOST MONUMENT OF UKRAINIAN CULTURE

The article is devoted to the study of the history of the monument of Ukrainian architecture and art – wooden Holy Trinity Church in Potelych in Lviv region. This research is an attempt to systematize materials related to the history of the temple and to introduce a new historical source of the 18th century into scientific circulation, which enriches the source base of the monument, as well as the history of the local community. The article reproduces the chronology of the existence of Holy Trinity Church from the 80s of the 16th century until its liquidation in 1937. The temple was built around 1580, and at the beginning of the 17th century it was decorated with a wall painting related to the processes of confessionalization in the environment of the local community in the early modern period. At the beginning of the 80s of the 17th century the paintings were complemented with the iconostasis, created by the outstanding artist of the Baroque era Ivan Rutkovych, as a result of which a unique architectural and artistic complex was formed. During the 17th century the church changed denominational affiliation several times, until in the second half of this century it finally entered the structures of the Kyiv Union Metropolis. During the 18th century the sacristy of the temple was enriched with liturgical accessories vestments and books, as evidenced by the visitation descriptions. From 1777 to 1837, the Holy Trinity Church was used for religious needs by the local Roman Catholic community, which carried out repairs, as a result of which

the original architecture of the temple was changed and the wall paintings were damaged. After returning to the Greek-Catholic community, the temple functioned as a church until 1937, when it was dismantled with the permission of the authorities due to emergency condition. Individual elements of the interior were moved to the new church of the Holy Trinity, built according to the project of Oleksandr Pezhanskyi, and part of it got into the collection of the National Museum in Lviv.

Key words: *wooden churches, history of the church, visitations, sacral wall-painting, Potelych.*

Постановка проблеми: Українська дерев'яна сакральна спадщина упродовж ХХ та початку ХХІ століть у силу багатьох несприятливих обставин зазнала непоправних втрат. У переліку цінних втрачених пам'яток є і церква св. Трійці у селі Потелич, що на Львівщині. Церква була унікальним дерев'яним архітектурно-мистецьким комплексом: одна із найдавніших, найбільших дерев'яних церков, зі збереженим стінописом першої половини ХVІІ ст. і іконостасом авторства видатного митця епохи бароко Івана Рутковича. Дослідження історії цього храму дозволяє не лише краще пізнати минуле конкретної релігійної та етнічної локальної спільноти, а й збагатити знання про мистецьку та релігійну спадщину кількох пластів української культури. До наших днів зберігся масив неопублікованих джерел з історії церкви св. Трійці, зокрема актів візитації ХVІІІ ст., що дозволяють систематизувати та узагальнити інформацію про втрачену пам'ятку.

Аналіз досліджень. Дослідження пам'ятки розпочалося у першій половині ХХ ст., зокрема на її цінності акцентували А. Лушпинський (Лушпинський, 1920), В. Січинський (Січинський, 1927) та М. Драган (Драган, 1937). Ретроспективні дослідження стінопису храму знайшли своє відображення у працях Л. Міляєвої (Міляєва, 1969), (Міляєва, 1971), П. Логвина (Логвин, 1967), П. Жолтовського (Жолтовський, 1988). До вивчення історичної та мистецької спадщини церкви св. Трійці у Потеличі у часи незалежності України зверталися дослідники історії церкви та локальної історії (Слободян, 1998), монументального мистецтва (Козак, 2011) та іконопису (Гелитович, 1994). Незважаючи на таку кількість публікацій, вони не вичерпують усієї проблематики пов'язаної з історією церкви св. Трійці у Потеличі.

Мета статті. Дослідження присвячене висвітленню історії пам'ятки української архітектури і мистецтва – церкви св. Трійці у Потеличі. Метою статті є аналіз, узагальнення і систематизація опублікованих джерел, а також введення до наукового обігу нових джерел та створення на їх підставі історичного нариса храму.

Виклад основного матеріалу. Коли була споруджена церква св. Трійці у Потеличі достеменно не відомо. Церковні видання ХІХ ст. Перемишльської єпархії датують її спорудження 1545 р.

(Шематизм, 1928: 252) або 1587 р., (Шематизм, 1926: 174), не покликаючись, однак, на конкретні документи. Історик В. Слободян спираючись на люстрацію Потелича 1564–1565 рр., де вказані два священики у містечку, які сплачували податки, припускає, що один із них міг бути парохом церкви св. Трійці і відповідно вона вже могла існувати у першій половині 60-рр. ХVІ ст. (Слободян, 1998: 142). Польський дослідник історії Холмської єпархії А. Гіль, натомість вбачає у згаданих священиках парохів церкви св. Бориса і Гліба та церкви св. Миколая і відповідно відносить появу церкви св. Трійці у Потеличі до дещо пізнішого періоду – 1580 р. (Gil, 1999: 181). На даному етапі досліджень, з огляду на обмеженість джерельної бази важко однозначно відповісти котра з гіпотез є більш достовірною. Беручи до уваги просторове розташування, видається однак більш вірогідним, що давнішим був храм св. Миколая, який знаходився серед забудови міста ХV ст., а церква св. Трійці постала відповідно щойно близько 1580 р. У момент свого будівництва вона входила у структури Холмської єпархії Київської православної митрополії Константинопольського патріархату.

На початку 90-х рр. ХVІ ст. храм очевидно згорів, бо 4 травня 1593 р. завершено нова дерев'яна святиня, як про це свідчив напис на її одвірку. Церква була монументальною дерев'яною будівлею. Її розміри становили: 21,80 м на 9,28 м, тобто вона була однією із найбільших дерев'яних церков того часу (Січинський, 1927: 120). Нова церква постала стараннями о. Луки, який на початку ХVІІ ст. (1601-1605 рр.) засвідчив про це у гродському Белзьському суді. Священик тоді протестував проти парафіян, які усунули його з церкви і запросили собі о. Степана з передміської церкви св. Духа (Gil, 1999: 181). У 1594 р. міщанин Іван Тараз записав земельну ділянку для церкви св. Трійці і на «шпиталь руський» (Січинський, 1927: 121).

Біля церкви у той же час збудували монументальну дзвіницю, що збереглася досі. На ній до Першої світової війни знаходився давній дзвін відлитий у 1599 р. (Szydłowski, 1922: 81).

Не проста релігійна ситуація, що склалася після укладення Берестейської унії у 1596 р. у Холмській єпархії, до якої належав Потелич, відбилася

і на храмах містечка: вони кілька разів змінювали конфесійну приналежність: переходили від православної до унійної церкви. Храм св. Трійці разом із трьома іншими церквами Потелича (св. Духа, св. Миколая і Різдва Богородиці) згадується у реєстрі церков Потелицької протопопії (деканату) датованому 1619 р. Парохом тоді був о. Константин, можливо пізніший парох потелицької церкви св. Миколая і унійний протопоп (Gil, 2005: 302, 308). Як і потелицька парафія св. Духа, парафія церкви св. Трійці під час Хмельниччини, а можливо вже у 30-х рр., знову підпорядкувалася владі православних холмських владик, а її священник о. Ісаїї разом із парафіянами був звинувачений в участі у нападі на потелицький костел в 1648 р. (Томашівський, 1901: 33).

Перша половина XVII ст. для церкви св. Трійці це не лише бурхливий період конфесійних змін, але і період створення унікального ансамблю стінопису храму, що включав композиції: «Преображення Господнього» та «св. Юрій» (бабинець), «Страшний суд» (північна стіна), «Сьомий Вселенський собор» та «Успіння Богородиці» з чинами моління апостолів і святителів (південна стіна), рослинний орнамент (вівтар) (Жолтовський, 1988: 68). На думку історика мистецтва Н. Козака розписи церкви були створені у період конфесійної боротьби, а зображені постаті київських святих свідчать, що стінопис був елементом полемічної боротьби православної громади зі своїми опонентами з Унійної церкви (Козак, 2011: 351-362).

На початку 80-тих рр. XVII ст. ансамбль розписів доповнив новий іконостас, автором ікон якого був видатний художник Іван Руткович (р. н. невід. – квітень 1703). Зокрема у січні 1682 р. він намалював «Моління», що зберігається у Національному музеї ім. Андрея Шептицького у Львові. Ця ікона, як і моління виконане Іваном Рутковичем у 1683 р. для церкви св. Духа, є композиційно унікальними для українського мистецтва, оскільки містять портрети замовників, що не має аналогів в українському мистецтві (Свенціцька, 1966: 80). Інтер'єр храму прикрашали також епітафії, зокрема на північній стіні вівтаря була вирізьблена епітафія доньки потелицького міщанина Федора Маницького, що була похована на церковному кладовищі у 1683 р. (Січинський, 1927: 121).

Парафія св. Трійці знову змінила конфесійну приналежність приблизно у 80-х рр. XVII ст. – підпорядкувалася владі холмського унійного владики.

Початок XVIII ст. був досить складним для Потелича, який пережив захоплення шведськими

військами і пожежу. Однак храм напевно не був пошкоджений, бо візитація церкви 1720 р. описує багату ризницю храму. Тут, зокрема зберігалися: давнє срібне літургічне начиння (чаша, дискос, звіздця, ложечка), срібний хрест із позолоченою підставкою прикрашеною сімома трояндами, велике срібне кадило, срібна скринька на зберігання євхаристії, п'ять срібних корон, дві з яких були позолочені і прикрашені напівдорогоцінним камінням, срібна таблиця, дві євангелії (рукописна і друкована) багато прикрашені сріблом і інші срібні прикраси. У храмі було шість фелонів; церкві належало досить багато літургічних і богословських книг, серед яких були: «Евангелие учительное албо казаня отца нашего Калиста» (друкарня Віленського братства, 1616 р.), «Ключ розуміння» авторства Йонікія Галятовського (1659), «Бесіди св. Йоана Золотоустого», «Повчання св. Василя Великого», рукописне євангеліє (третє) тощо. На дзвіниці знаходилися три дзвони. Церкві належала чверть лану землі. Парохом був 40-літній о. Петро Свідницький (APL, zesp. 95, syg. 101, k. 46-46v).

Опис церкви з 1739 р. зазначає, що вона мала один купол вкритий бляхою, шість вікон, а сьоме у бабинці, оправлені в олово. У храмі, окрім згаданих у 1720 р. срібних речей були й інші коштовності: інкрустована срібна рама від ікони, срібні намиста, срібний позолочений пояс, вісім срібних хрестиків, срібний релікварій, намиста з коралів і ін. У ризниці було вісім фелонів із різних тканин. Кількість дзвонів зросла до п'яти. Церковна земля, якої було чверть лану, тягнулася вісьмома стаями, починаючи від церкви і межувала із полем римокатолицького пароха і дорогою до с. Дев'ятир; сіножать «На круглому лузі» на трьох косарів, розташовувалася поруч сіножаті шпиталю та костелу. Парафіян у місті Потеличі було тоді «кілька десятків», якими опікувався 30-річний о. Тимофій Чемерис (APL, zesp. 95, syg. 105, k. 145-145v).

Візитація 1766 р. згадує у церкві вже дві срібні чаші з іншим літургічним начинням, чотири срібні корони прикрашені дорогоцінним камінням, 11 шнурів коралів з намистинами, срібними хрестиками і медальйонами. У церкві тоді знаходився мальований процесійний хрест і процесійна ікона. Священиком у той час був о. Тимофій Чемиришовський. Парафія тоді налічувала близько 350 осіб, які були здатні до сповіді (APL, zesp. 95, syg. 113, k. 68-69v).

У описі храму 1775 р. зазначено, що кладовище біля церкви було обгороджене парканом, а на дзвіниці знаходилися чотири дзвони. Парафія св. Трійці охоплювала тоді місто Потелич та

присілки: Сорочі лози та Потік кам'янецький, де разом було здатних до сповіді близько 300 парафіян. Священником був о. Іван Кирилович, який раніше виконував обов'язки пароха церкви св. Духа у Потеличі і після смерті о. Тимофія перейшов на цю парафію, а можливо ще й залишаючись адміністратором своєї попередньої парафії (APL, zesp. 95, syg. 120, k. 41–42v).

У 1777 р., пожежа знищила потелицький дерев'яний костел і римо-католицька громада Потелича, за згодою влади, перенесла свої богослужіння до Троїцької церкви і використовувала її впродовж шістдесяти років – до 1837 р., коли збудувала новий мурований храм. Ці події спричинили зміни у будівлі храму, зокрема римо-католики розібрали купол церкви і вкрили її новим двосхилим дахом на якому поставили невелику сигнатурку (Січинський, 1927: 121).

Оскільки впродовж 1777–1837 рр. церква св. Трійці фактично не належала греко-католицькій громаді вірні відвідували дві інші потелицькі церкви – св. Духа і Різдва Богородиці. Внаслідок австрійських релігійних реформ у другій половині XVIII ст. дві потелицькі парафії: св. Трійці і Різдва Богородиці були об'єднані в одну, а церква св. Духа стала філіальною цієї парафії, при чому, головною церквою міста почала вважатися церква Різдва Богородиці розташована на Великому передмісті. Усі три храми надалі мали одного пароха.

Після повернення греко-католицькій громаді храму св. Трійці тут був парохом о. Теодор Вільчинський, який відправляв богослужіння також у церкві Різдва Богородиці. Отець Теодор був довголітнім парохом і помер у Потеличі в 1845 р. Оскільки парафія була великою, то йому допомагали помічники: о. Павло Доліновський (1828–1841), о. Михайло Саноцький (1831–1833), о. Іван Калітовський (1834–1838), о. Йосиф Чехович (1838–1840), о. Йосиф Ванкович (1840–1841). Наступним також довголітнім парохом став о. Петро Боровець (1843–1884). За його часів церква св. Трійці на короткий час знову стала головним храмом Потелича – 1845–1853 рр. Помічниками при ньому були: о. Василь Граб (1841–1846), о. Костянтин Жегестовський (1846–1847), о. Віктор Тарасевич (1847–1848), о. Матвій Несторович (1848–1853), о. Семен Була (1853–1855), о. Дмитро Телесницький (1855–1856), о. Григорій Микитка (1856–1864), о. Володимир Боровець (1866–1873), о. Костянтин Грушкевич (1875–1877), о. Іван Лукашевич (1877–1878), о. Іван Сухий (1878–1879), о. Омелян Гриневецький (1879–1880), о. Омелян Заремба

(1880–1881), о. Євген Горницький (1882–1883) та о. Василь Боровець (1883–1884). Останній священник коротко (1884–1885) був також адміністратором парафії у Потеличі. Наступним довголітнім парохом став о. Іван Козак (1885–1921), якому допомагали: о. Омелян Гриневецький (1888–1889), о. Тит Цехович (1894–1895), о. Михайло Людкевич (1896–1900), о. Лев Саламон (1902–1903), о. Анатоль Козак (1907–1908), о. Яків Мухнацький (1910–1911), о. Нестор Пасічинський (1912–1913), о. Семен Іванусик (1913–1918) та о. Дмитро Бариляк (1918–1926). У 1921–1922 рр. адміністрував парафією о. Роман Решетило. Врешті у 1927 р. парохом Потелича став о. Михайло Дороцький (1881–1953) (Блажейовський, 1995: 389). Час його служіння припав на важкі роки, коли після поразки українців у визвольних змаганнях їм доводилося відстоювати свою релігійну та культурну ідентичність у Польській державі, а пізніше пережити ще більші випробування під час ліквідації УГКЦ у СРСР. Отець Дороцький, плідно працював на своїй попередній парафії на Лемківщині і через свою патріотичну діяльність навіть був ув'язнений у 1919 р. польською владою у таборі в Домб'є (Павлишин, 2021: 50–51). У Потеличі він активно працював у товаристві «Просвіта» і школі, а також над головною працею свого життя – будівництвом нової мурованої церкви св. Трійці. Її було закладено вже наступного року після приходу о. Дороцького до Потелича – у липні 1928 р. Як підкреслено у записці знайденій під час ремонту даху мурованої церкви св. Трійці, частину коштів на будівництво надав власне о. Дороцький, який будучи не лише талановитим проповідником, але й письменником гроші отримані за свої книги призначав на будівництво храму (Дзєндзелюк, Льода, 2015: 153–154). Загальна вартість будівництва церкви, створеної за проектом видатного українського архітектора О. Пежанського (1892–1972), без врахування власних матеріалів парафії становила 200 тис. злотих (Посвячення церкви, 1936).

Нову муровану церкву урочисто освятив перемишльський єпископ Йосафат (Коциловський) (1876–1947) 30 серпня 1936 р. В урочистостях взяли участь двоє крилошан, п'ять деканів та 25 священників (Посвячення церкви, 1936). Наступного року – у 1937 р. розібрали стару дерев'яну церкву св. Трійці, що була у дуже поганому стані. Відповідне рішення ухвалили польські державні пам'яткоохоронні органи ще у 1934 р. До нової церкви перенесли окремі ікони зі старого храму, зокрема Христа-Пантократора, а також на нове місце перемістили стару дерев'яну

дзвіницю. Деякі ікони XVI ст. передали до Національного музею у Львові. Існує інформація, про те, що зі стін церкви св. Трійці були зняті окремі композиції стінопису, однак їх доля залишається не відомою (Козак, 2011: 351).

Висновки. Внаслідок проведеного аналізу опублікованих, а також введених до наукового обігу архівних джерел, вдалося відтворити хронологію існування важливої пам'ятки дерев'яного сакрального будівництва – церкви св. Трійці у Потеличі від 80-х рр. XVI ст. до її ліквідації у 1937 р. Встановлено, що церква постала близько 1580 р. На початку XVII ст. храм прикрасили стінописом, що може бути свідченням конфесіоналізаційних процесів у середовищі місцевої громади. На початку 80-тих років XVII ст. ансамбль розписів доповнив іконостас, авторства видатного художника доби бароко Івана Рутковича, що перетворило храм на унікальний, цілісний архітектурно-мистецький комплекс. Упродовж XVII ст. церква кілька разів змінював конфесійну приналежність, доки у другій половині століття остаточно не увійшла у структури Київської унійної митрополії. Впродовж XVIII ст. збагатився інтер'єр храму, про що свідчать візитації церкви. З 1777 р. до 1837 р. церкву св. Трійці з дозволу влади використовувала для богослужбових потреб місцева римо-католицька громада, котра провела ремонт, внаслідок чого було змінено первісну архітектуру храму і пошкоджено стінопис. Після повернення греко-католицькій громаді храм діяв як церква до 1937 р., коли був розібраний з дозволу влади через аварійний стан. Окремі елементи інтер'єру перенесли до нового храму св. Трійці, збудованого за проектом О. Пежанського, а частина потрапила до збірки Національного музею у Львові.

Документ

(APL, zesp. 95, syg. 113, k. 68–69v)

[k. 81] Wizyta cerkwi Potelickiey Miejskiej pod tytułem Troycy Przenajświętszey w kollacyi J[jego] K[rólewskiej]M[os]ci w starostwie Lubaczowskim w possessyi J[ego]M[os]ci pana Jerzego Mniszcha marszałka nadwornego koronnego etc. Uczyniona roku 1766 dnia 19 VS. Cerkiew w scianach y dachach dobra, na niey kopuła blachą pobita, okna w ołow y niektóre w drzewo oprawne. Drzwi dwoje, jedne z przychodu na zawiasach wielkich z zamkiem, przybojem, zaszczepką y kłódką, drugie drzwi z boku także na zawiasach przybojem y zaszczepką. Dzwonnica na przytworze, na niej dzwonów pięć. Smentarz oparkaniony. **Srebro, cyna etc.** [k. 81 v.] Puszka pro Vbli. Srebrna wyzłocona. Kielich z patyną, gwiazdą y łyżeczką srebrny biały. 2gi. Kielich z patyną srebrny, intus połączany. Kielichów z patynami

cynowych dwa skasowanych. Krzyż na sedesie srebrny, na którym sztuczek po rogach połączystych 7. Trybularz srebrny z czterema łańcuszkami y dwoma kółkami. Korona ze trzech sztuk składająca się srebrna połączysta? W której kamyków czeskich 5. Podgarli srebrnych 2. Koron okrągłych alias dyamentowych 4, w jednej kamyków różnych 5. Korona srebrna mielą [?] robiona. Koronka srebrna z kryształikiem. Tablica srebrna półciartkowa, tabliczka srebrna od ewangeliji z krzyzykiem y narożników srebrnych 4 połączanych. Pasek łańcuszkowy w ogniow 11 z zagłem [?] srebrny. Krzyżyków przy nim wiszących srebrnych 5. Puklow od pasa srebrnych 13. Szpigłów na wierzchu odlewanych 12 y zamek srebrny połączane wszystko. Miernica y przestaweczka cynowa. Trybularz mosiężny y koron także mosiężnych 13. Koron większych y mniejszych przenizywanych paciorkami y dękami [?] sznurkow 11, przy nich krzyżyków srebrnych 3 y mentalikow 2 z krzyżykami srebrnymi. Dzwonkow do elewacyi trzy. **Apparaty, alby, zaslonki etc.** Apparat finelowy z stułą y velum. Apparat 2gi. grubrynowy czerwony stary sam tylko. Apparat 3ci. tureckiej meterii z stułą y krzyżem na kołnierzu hatlasowym. Apparat 4 ty. granatowy harasowy z kołnierzem czerwonym harasowym. Dałmatyka tureckiej materyi z kołnierzem czarnym axamitnym. Apparat kramrasowy majowy z stułą. Apparat harasowy zielony ze wszystkim. Zaslonka bagazowa, 2ga harasowa zielona y czerwona trzecia. Antemissow 2. Korporałow trzy. Alba szwabska z koronką iedna. Alb płutna domowego cięższych trzy. Humerałów trzy. Komża szwabska z koronką. Obrusow sztuk 11. Krzyż malowany y obraz do noszwenia. Item Apparat supersinowy w paski y kwiateczki różne z galonem szychowym białym. Chorągwie dwie na płutnie malowanych. [k. 82] **Xięgi.** Ewangelia w axamit fioletowy y srebro oprawna. Ktoey z jednej strony narożnikow 4, blacha po srodku y koronka wkoło, na drugiej stronie puklow 4 y klauzurki z zamknięciem. Ewangelia 2ga w skure y srebro, oprawna, na ktorey sztuk z jednej strony 11, z drugie puklow 4, miesiąc i gwiazda mosiężna pisana. Mszał wilę[ski], trefoloy, ochtoy, tryod postna y cwitna. Apostoł, połustaw, mineja, psałterz, Klucz do kazania, tłumaczenie S. Jana Złoustego, Dzieje apostolskie, Biesiady albo rozmowy Ś[więtego] B[azylego] W[ielkiego], xiąg dwa Kalist, trebnik uniowski, testament, drukowane. **Grunta, ogrody etc.** Cwierc pola przeciwko samey cerkwi ośmiorgiem stay ciągniąca się, a dziewiąte staje przy cerkwi za cmentarzem, ogrodem wychodzi. Łąka w legacyalnych gruntach, ktore grunta są w xięgach brackich zapisane. Parafia miasta Potelicz. Ludzi do spowiedzi sposobnych

około 350. Paroch W[ielebny] X[iądz] Tymoteusz Czernyszowski literas presentationis ordinationis, institutionis et installationis produxit. **Decretum sub tempus visitacionis.** Imo. Cymborium nowe z zamkiem, szuflady na apparamenta cerkiewne y aparat przystoyny jeden przynajmniej w[ielebny] paroch z parafianami swemi y bractwem [...] sporządzić powinni. 2do. Okna reparować y nadachi pilne bacność ciż pobożni parafianie mieć mają. 3tio. Lubo w[ielebny] paroch powinien by bydz odesłany do Chełma dla instrukcyi, mając jednak wzgląd na jego starość, bliskość miejsca to jest klasztor Werchracki naznacza się do ktorey ma pod karą suspensy wyjechać wraz po świętach Bożego Narodzenia y tam oprócz rekolekcyi ośmiodniowych ma swoim kosztem przez sześć niedziel ucząc się kazusow od wyznaczonego sobie przez J[ego] M[óść] X[iądza] superiora na to instruktora, nie przerwanie

mieszkać, oraz testimoniem tak z postępku swego w umiejętności kazusow, jako tez z odprawionych rekolekcyi wezmie i przed przew[ielebnym] [[iądz] dziekanem prezentować będzie. Jeśliby zaś temu dekretowi zadość uczynić omieszkał tedy onego prz[ewielebny] x[iądz] dziekan seduse omni dementia na dwanasie niedziel do seminarium chełmskiego ma przysłać, ani wolen będzie miał z nim postąpić. [k. 82v.] 4to Ponieważ w[ielebny] x[iądz] parioch dla oddalonej zwierzchności wolniey sobie żyć pozwala y trunkow z pogorszeniem drugich nieustrzega się, przez to bedzie miał nad nim attencyę y zwierzchność w[ielebny] paroch nagórny Potelicki, ktoremu w czasie upominającemu y przestrzegającemu, aby w[ielebny] paroch mieyski potym zupełnie był posłuszny [...] zaleca się. 5to Wszystkie punkta wizyty J[ego] M[óści] loci ordinaris ściśle zachować w[ielebny] paroch powinien będzie.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Archiwum Państwowe w Lublinie. Zesp. 95, syg. 101.
2. Archiwum Państwowe w Lublinie. Zesp. 95, syg. 105.
3. Archiwum Państwowe w Lublinie. Zesp. 95, syg. 113.
4. Archiwum Państwowe w Lublinie. Zesp. 95, syg. 120.
5. Gil A. Chełmska diecezja unicka 1596–1810. Dzieje i organizacja. Lublin : Instyt Europy Środkowo-Wschodniej, 2005. 338 s.
6. Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku. Lublin-Chełm: Archiwum Chełmskie, 1999. 260 s.
7. Szydłowski T. Dzwony starodawne z przed r. 1600 na obszarze b. Galicji. Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 1922. 96 s.
8. Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської Епархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939). Львів : Каменяр, 1995. 1008 с.
9. Гелитович М. Ікони XVI ст. з Потелича. *Родовід*. 1994. № 8. С. 66–71.
10. Дзенделюк Л., Льода Л. Збереження документів закладених у «наріжному камені» архітектурних споруд. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали 6-ої міжнарод. наук.-практ. конф., 10-11 вересня 2015 р., Львів, 2015. С. 150–155.
11. Драган М. Українські деревляні церкви: генеза і розвій форм. Львів : Національний музей у Львові, 1937. 136 с.
12. Козак Н. Плід утримання. Відродження поствізантійських стінописів в Галичині у XVII ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*: Зб. наук. пр. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. Вип. 20. С. 346–352.
13. Логвин Г. Монументальний живопис XIV – першої половини XVII ст. *Історія українського мистецтва*. Т. 2. Київ : Академія наук УРСР, 1967. 471 с.
14. Лушпинський А. Дерев'яні церкви Галичини XVI–XVII ст. Львів : Національний музей, 1920. 40 л.
15. Миляева Л. Росписи Потелича: Памятник украинской монументальной живописи XVII ст. Москва : Искусство, 1971. 215 с.
16. Миляева Л. Стінопис Потелича. Визвольна боротьба українського народу в мистецтві XVII ст. Київ : Мистецтво, 1969. 248 с.
17. Павлишин А. Богдан Дороцький – активіст студентського руху і меценат української культури. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. 2021. № 35. С. 49–55.
18. Посвячення церкви в Потеличі. *Діло*. Ч. 214. 24.09.1936. С. 7.
19. Свенціцька В. Іван Руткович і становлення реалізму в українському малярстві XVII ст. Київ : Наукова думка, 1966. 153 с.
20. Січинський В. Будівництво міста Потелича. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. 1927. Ч. 147, С. 103–130.
21. Слободян В. Жовківщина: історико-архітектурні нариси церков. Жовква, 1998. 186 с.
22. Томашівський С. Матеріали до історії Галичини. Т. 2: Акти з р. 1649–1651. [Жерела до історії України-Руси. Т. 5]. Львів: НТШ, 1901. 355 с.
23. Шематизм греко-католицького духовенства злучених епархій Перемиської, Самбірської і Сянської на рік Божий 1926. Перемишль : Печатня Греко-катол. капітули, 1926. 302 с.

24. Шематизм греко-католицького духовенства злучених єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької на рік Божий 1928. Перемишль : Печатня Греко-катол. капітули, 1928. 420 с.

REFERENCES

1. Archiwum Państwowe w Lublinie [State Archive in Lublin]. Zesp. 95, syg. 101. [In Polish]
2. Archiwum Państwowe w Lublinie [State Archive in Lublin]. Zesp. 95, syg. 105. [In Polish]
3. Archiwum Państwowe w Lublinie [State Archive in Lublin]. Zesp. 95, syg. 113. [In Polish]
4. Archiwum Państwowe w Lublinie [State Archive in Lublin]. Zesp. 95, syg. 120. [In Polish]
5. Gil A. Chełmska diecezja unicka 1596–1810. Dzieje i organizacja [The Chełm Uniate Diocese 1596–1810. History and Organization]. Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 2005. 338 s. [In Polish]
6. Gil A. Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku [The Orthodox Chełm's Eparchy until 1596]. Lublin–Chełm : Archiwum Chełmskie, 1999. 260 s. [In Polish]
7. Szydłowski T. Dzwony starodawne z przed r. 1600 na obszarze b. Galicji [Ancient bells since before 1600 in the area of former Galicia]. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1922. 96 s. [In Polish]
8. Blazheiovskiy D. Istorychnyi shematyzm Peremyskoi Eparkhii z vkluchenniam Apostolskoi Administratury Lemkivshchyny (1828–1939). [Historical shematism of the Eparchy of Peremyshl including the Apostolic Administration of Lemkivshchyna (1828–1939)]. Lviv: Kameniar, 1995. 1008 s. [in English]
9. Helytovych M. Ikony XVI st. z Potelycha [Icons of the XVI century from Potelych]. Rodovid. 1994. 8, S. 66–71. [in Ukrainian].
10. Dziedzeliuk L., Loda L. Zberezhenia dokumentiv zakladyenykh u «narizhnomu kameni» arkhitekturnykh sporud. *Suchasni problemy diialnosti biblioteky v umovakh informatsiinoho suspilstva: materialy 6-oi mizhnarod. nauk.-prakt. konf., 10-11 veresnia 2015 r.* [Preservation of documents embedded in the “cornerstone” of architectural structures. *Modern problems of library activity in the conditions of the information society: materials of the 6th international scientific-practical conference*], Lviv, 2015. S. 150-155. [in Ukrainian].
11. Drahan M. Ukrainski derevlani tserkvy: heneza i rozvii form [Ukrainian wooden churches: genesis and development of forms]. Lviv: National Museum in Lviv, 1937. 136 s. [in Ukrainian].
12. Kozak N. Plid utrymanna. Vidrozhennia postvizantiiskykh stinopysiv v Halychyni u XVII st. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: Zb. nauk. pr.* Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [The fruit of abstinence. Revival of post-Byzantine wall paintings in Galicia in the 17th century. Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood: Collection. of science pr. Lviv : Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypyakevych of the National Academy of Sciences of Ukraine], 2011. Vyp. 20. S. 346-352. [in Ukrainian].
13. Lohvyn H. Monumentalni zhyvopys XIV – pershoi polovyny XVII st. *Istoriia ukrainskoho mystetstva. T. 2.* [Monumental painting of the 14th – first half of the 17th century. History of Ukrainian art. T. 2]. Kyiv : Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, 1967. 471 s. [in Ukrainian].
14. Lushpynskiy A. Derevlani tserkvy Halychyny XVI–XVII st. [Wooden churches of Galicia of the 16th – 17th centuries]. Lviv: National Museum, 1920. 40 l. [in Ukrainian].
15. Milyaeva L. Rospisi Potelicha: Pamyatnik ukrainskoy monumentalnoy zhivopisi XVII st. [Paintings of Potelich: Monument of Ukrainian monumental painting of the 17th century]. Moscow: Iskusstvo, 1971. 215 s. [in Russian].
16. Miliaieva L. Stinopys Potelycha. Vyzvolna borotba ukrainskoho narodu v mystetstvi XVII st. [Wall painting of Potelych. The liberation struggle of the Ukrainian people in the art of the 17th century]. Kyiv : Mystetstvo, 1969. 248 s. [in Ukrainian].
17. Pavlyshyn A. Bohdan Dorotskyi – aktyvist studentskoho rukhu i metsenat ukrainskoi kultury [Bohdan Dorotskyi – the Student Movement Activist and a Patron of Ukrainian Culture]. *Naukovi zapysky Vynytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istoriia.* 2021. № 35. S. 49-55. [in Ukrainian].
18. Posviachennia tserkvy v Potelychi [Consecration of the church in Potelych]. *Dilo.* Ch. 214. 24.09.1936. S. 7. [in Ukrainian].
19. Svetsitska V. Ivan Rutkovych i stanovlennia realizmu v ukrainskomu maliarstvi XVII st. [Ivan Rutkovych and the formation of realism in Ukrainian painting of the 17th century]. Kyiv: Naukova dumka, 1966. 153 s. [in Ukrainian].
20. Sichynskiy V. Budivnytstvo mista Potelycha [Building of the city of Potelych]. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka.* 1927. Ch. 147, S. 103–130.
21. Slobodian V. Zhovkivshchyna: istoryko-arkhitekturni narysy tserkov [Zhovkva region: historical and architectural sketches of churches]. Zhovkva, 1998. 186 s. [in Ukrainian].
22. Tomashivskiy S. Materialy do istorii Halychyny. T. 2: Akty z r. 1649–1651. Zherela do istorii Ukrainy-Rusy. T. 5. [Materials for the history of Galicia. T. 2: Acts from 1649–1651. Sources for the history of Ukraine-Rus. T. 5]. Lviv : NTSh, 1901. 355 s. [in Ukrainian].
23. Shematyzm hreko-katolytskoho dukhovenstva zluchenykh eparkhii Peremyskoi, Sambirskoi i Sianitskoi na rik Bozhyi 1926 [Schematism of the Greek-Catholic clergy of the united dioceses of Przemyśl, Sambir and Sanok for the year of God 1926]. Przemyśl: Pечатnia Hreko-katol. kapituly, 1926. 302 s. [in Ukrainian].
24. Shematyzm hreko-katolytskoho dukhovenstva zluchenykh eparkhii Peremyskoi, Sambirskoi i Sianitskoi na rik Bozhyi 1928 [Schematism of the Greek-Catholic clergy of the united dioceses of Przemyśl, Sambir and Sanok for the year of God 1928]. Przemyśl: Pечатnia Hreko-katol. kapituly, 1928. 420 s. [in Ukrainian].